

Bulunma Durumu Ekinin Kullanımları Üzerine Bir Değerlendirme

Abdulkadir BAYRAM¹

Öz: İsmi durum (hâl) ekleri arasında yer alan bulunma hâli eki tarihî Türk lehçelerinden Çağdaş Türk lehçelerine kadar çeşitli amaçlarla, çeşitli anlam ve işlevlerle kullanılmıştır. Ek üzerine birçok çalışma yapılmış ve ekin görev, anlam ve fonksiyonları üzerine çeşitli görüşler ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın amacı, mevcut kullanım durumu, kullanım sıklığı, işlevsel yapısı ve anlamsal yapısını, daha önceki çalışmalarda ve dil bilgisi kılavuzlarında yer alan sınıflandırma ve örneklendirmeleri dikkate alarak belirlemektir. Bu tespitlerden sonra ekin anlam ve amaç bakımından son durumu literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada eklerin tasnifine yönelik başlıca çalışmalar bir arada sunulmuştur. Daha sonra beş kaynak analiz edilmiştir: biri en çok okunan üç adet eser, biri hem çevrimiçi kitapçılarda hem fiziki kitapçılarda çok satanlar listesinde yer alan biri Türk klasiği, bir adet blog yazısı ve çevrimiçi olarak okunan bir adet köşe yazısı incelenmiştir. Bu eserler içinde geçen bulunma hâli eki örnekleri tespit edilerek hem işlev açısından hem anlam açısından değerlendirilmiştir. Daha önce yapılan semantik değerlendirmelerle karşılaştırıldığında ekin anlam bakımından çok farklı kullanımlarının olduğu tespit edilmiştir. Değerlendirmeler, ekin yalnızca anlamsal değerlendirmelere dayanarak daha önce mümkün olduğu düşünülen çok daha fazla anlama özgü kullanımları olduğunu ortaya çıkardı. Ekin işlev açısından zaman zaman kelimenin doğasını ve anlamını değiştirdiği tespit edilmiştir. Ekin eklendiği kelimenin isimden sıfata veya zarfa dönüştüğü söylenebilir. Bu durum ekin sadece çekim eki olarak kabul edilemeyeceğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Bulunma durumu eki, işlev, anlam.

An Evaluation of the Uses of the Presence Suffix

Abstract: The suffix “case” one of the noun case suffixes, has been used in historical and modern Turkish dialects for a variety of purposes and with a variety of meanings and functions. Numerous studies have been conducted on the suffix, and different viewpoints have been taken on its meaning functions and functions. The aim of this study is to determine the current usage status, frequency of use, functional structure, and semantic structure of the suffix, taking into account its categorization and exemplification in previous studies and grammar manuals. Following these conclusions, the final status of the suffix in terms of meaning and purpose will contribute to the literature. The main works on the categorization of affixes are presented together in this study. Then, five sources were analyzed: three widely read books, one of which is a Turkish classic that is on the bestseller lists in both physical and online bookstores, a blog post, and a column that is regularly read online. Examples of locative usage in these works were found and their meaning and purpose were evaluated. Compared to the semantic evaluations conducted previously, it was found that there are many different uses of the suffix in terms of meaning. The evaluations revealed that there are many more meaning-specific uses of the suffix than previously thought possible based on the semantic evaluations alone. It was found that, in terms of function, the suffix occasionally changes the nature and meaning of the word. The word to which the suffix is attached is said to change from a noun to an adjective or adverb. This shows that the suffix is not just an inflectional suffix.

Key Words: Locative, function, meaning.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, Develi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, abdulkadirbayram@kayseri.edu.tr. Orcid: 0000-0002-9848-4204.

Giriş

Türk dilinin kelimelerinin yapısı kökler ve eklerden oluşmaktadır. Kökler, durumlarına göre temelde isim ve fiil kökleri olarak ikiye ayrılmıştır. İsim kökleri canlı cansız varlıkların, soyut kavramların nitelik ve özelliklerini karşılar ayrıca onlara ad olur; fiil kökleri ise bu kavramların hareketlerini, oluş, kılış ve durumlarının zaman ve mekâna bağlı olarak ifade eder (Korkmaz, 2003, s. 12).

Ekler de kökleri türetme ve onlar arasında bağlantı kurma gibi görevler üstlenir. Ekler kelimelerin yapısı içerisindedir, tek başlarına kullanılamazlar. Ekler kökler ile birleşerek gövde veya yeni kelime oluşturur ya da anlamsal bağlantılar kurar (Korkmaz, 2003, s. 15). İsimler tümce yapısı içerisinde tek başlarına yer alabilmelerine rağmen diğer öğelerle sürekli bir bağlantı içerisindedirler. Bu bağlantılar bazı durumlarda derin yapıda anlam üzerinden sağlanmakla birlikte genellikle eklerle sağlanır.

Ekler kelime yapımında köklerle iki tür ilişki kurar. Bu ilişkilerin bir kısmı geçici ve bir kısmı kalıcı ilişkilidir. Sürekli, kalıcı ilişki kuran ekler yapım ekleri şeklinde adlandırılırken, geçici anlam bağlantısı kuran ekler de çekim (işletme) ekleri şeklinde adlandırılır. (Korkmaz, 2003, s. 23).

Dil bilgisi kitaplarında bulunma durumu eki, genellikle isim işletme ekleri, isim çekim ekleri başlıkları altında çekim eki olarak verilmiştir (Atabay, Kutluk ve Özel, 1983; Banguoğlu, 2004; Boz, 2013; Ergin, 2004; Korkmaz, 2003). Yapılan çalışmada Korkmaz'ın sınıflandırması temel alınmıştır.

Eklerin Sınıflandırılması Çalışmalarında Bulunma Durumu Eki

Klasik gramerlerde ekler yapım ve çekim ekleri olmak üzere ayrılmış ve çalışmamıza konu olan bulunma durumu eki de isim çekim ekleri başlığı altında verilmiştir. Ancak eklerin sınıflandırılmasıyla ilgili farklı çalışmalar yapılmış ve hatta bu konuda Türk Dil Kurumu tarafından bir de sempozyum düzenlenmiştir.

Bu çalışmalara genel olarak bakacak olursak: Zikri Turan *Türk Dilinin Eklerini Sınıflandırmanın Esasları* isimli makalesinde sınıflandırmanın esaslarını belirlemiştir. Ayrıntılı sınıflama yapmamıştır (2018).

Cahit Başdaş *Türkçede Üçüncü Grup Ara Ekler* başlıklı makalesinde ekleri yapım ve çekim eklerinin yanı sıra ara ekler olarak üçüncü bir kategoride almış ve çalışmamıza konu olan eki çekim ekleri arasında vermiştir (2006).

Gürer Gülsevin, *Türkçe Eklerin Sınıflandırılması Üzerine* isimli makalesinde bulunma hâli ekini, işletme eklerinin isimlerde şeklinde ayırdığı kısmında, *ad durum ekleri* başlığı altında vermiştir (2004).

Hacı İbrahim Delice, *Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi* isimli makalesinde bulunma hâli ekini, “Durum Ekleri” başlığı altında, “Tümleç Durumu Ekleri” alt başlığıyla vermiştir. Bir diğer kategoride ekin kullanımına göre “dönüştürücü ek” tabirini kullanmıştır (2000, s. 227).

Delice, bir diğer kategoride de kalma öbeği kurmasına bağlı olarak eki *kurucu ek* başlığı altında, *arada bir, yükte hafif, pahada ağır*, örnekleriyle vermiştir (2000, s. 228).

Yine Delice’ye ait olan *Türkçenin Ekleri Yapı Açısından Nasıl Sınıflandırılmalıdır* isimli makalede ekler iki ayrı başlık altında incelenmiş, eklerin bulunduğu dil bilgisel yapı ve eklerin oluşturduğu dilbilgisel yapı şeklinde ekler sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada bulunma durumu eki, eklerin bulunduğu dil bilgisel yapı kategorisinde *son ek*, eklerin oluşturduğu dil bilgisel yapı kategorisinde ise yapı olarak *basit ek* başlığı altında ünlü+ünsüzden oluşanlar kategorisinde verilmiştir (2014, s. 299).

Makale sınırları içinde kalmak amacıyla tespit edilen çok sayıda örnekten bir kısmı seçilerek çalışmaya aktarılmıştır.

Bulunma durumu ekinin anlam ve işlev açısından kullanımı şu şekildedir:

Yer Bildirme ve Cümlede Yer Tamlayıcısı Olarak Kullanılma

Bulunma durumu ekinin asıl görevi yer bildirmektir. Bu göreviyle bu eki alan kelime, cümlede yer tamlayıcısı olarak kullanılır. Asıl görevi olduğu için bu yöndeki kullanımı oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“*Acilde* örnek aldıktan sonra tansiyon bakalım, satürasyon bakalım falan dediler.” (Doğan, 2022).

“Aynı sosyal *grupta dışarda* vakit geçirme yemek yeme ve genel harcamalar da azalmış.” (Altaylı, 2023).

“Babamla annemin yattıkları *odada* bir masanın *üzerinde* dururdu.” (Tanpınar, 2021, s. 28).

“*Batı dünyasında*, Kuzey Avrupa ve *Amerika’da* daha kolay.” (Cüceloğlu, 2021, s. 218).

“Bebekliğin *Avusturya’da böyle bir otelde* geçmiş.” (Ortaylı, 2022, s. 153).

“Berikisi zaten *Paris’te* de tutunamıyor.” (Ortaylı, 2022, s. 122).

“Birincisi yine *hastanede*, bu kez yer olmadığından bir tane sedyenin üstündeydi.” (Doğan, 2022).

“Covid’in esamesi okunmazken *buralarda*, ortalık influenza kaynıyordu.” (Doğan, 2022).

“Dedik böyle böyle, dediler ki *burada* sadece PCR yapıyoruz.” (Doğan, 2022).

“*Dünyada* bu oran yüzde 73.” (Altaylı, 2023).

“*Edebiyat Fakültesi’nde* belli bir zümreyle haşır neşir olursanız iyidir ama bir yere de varamazsınız.” (Ortaylı, 2022, s. 162).

“Hayır, tam da aksine olarak *evimizde* birkaç saat birden vardı.” (Tanpınar, 2021, s. 24).

“*İstanbul’da* bir hafta kalıp hepsinin *ellerinde* birkaç tenzilâtlı ceza makbuzu yollarına devam ettiklerini ... okumuşsunuzdur.” (Tanpınar, 2021, s. 20).

“*Kaldırımında* yürürken bile aslında bir ekibin parçasısın.” (Cüceloğlu, 2021, s. 239).

“Kalktık geldik ama *yolda* nasıl geldiğimi bir ben bilirim, her yerim ağrıyor.” (Doğan, 2022).

“*Odada* dizi falan seyredecektim.” (Doğan, 2022).

“Odanın her *tarafında pencere içlerinde döşeme kenarlarında*, sedir *üzerinde*, *küçük raflarda* bir yığın saat vardı.” (Tanpınar, 2021, s. 31).

“Sabah beş buçuğa kadar *yatakta* döndüm durdum.” (Doğan, 2022).

“Sonra ülkene dön; mücadeleni, *üniversitede*, *bürokraside*, *iş hayatında* bilinçli olarak yap.” (Cüceloğlu, 2021, s. 217).

“*Süleymaniye’de* bazı yerler kurtarılmış gibi görünse de oradaki projeler bir türlü bitmiyor.” (Ortaylı, 2022, s. 225).

“Tijuana, ABD-Meksika *sınırında* bir kent...” (Cüceloğlu, 2021, s. 284).

“*Türkiye’de* hem evi hem otomobili olanların oranı yüzde 43.” (Altaylı, 2023).

“*Üsküdar’da* evime giren hırsızın onlardan birini çalması hâlâ içimi sızlatır.” (Ortaylı, 2022, s. 233).

“Vaktimi daha ziyade Nuri Efendi’nin *muvakkithanesinde* geçirmeğe başlamıştım.” (Tanpınar, 2021, s. 30).

“Ya *orada*, ya da *yolda*, *benzincide* falan kaptım herhalde, belki de akşam Mor ve Ötesi *konserinde*.” (Doğan, 2022).

Somut veya Soyut Nesnede Bulunma

Bulunma durumu eki asıl işlevini yerine getirirken fiziki olarak bir yerde bulunmanın yanında nesnede bulunma da ifade edilmiştir. Ekin bu şekilde kullanımı da oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“*Ailede* iyi eğitim şudur.” (Ortaylı, 2022, s. 202).

“Ben *kendi gözümde* olduğum gibi kabul ediliyor muyum?” (Cüceloğlu, 2021, s. 243).

“Birincisi, 2015 Şubat’ında, Deniz’le Derin’i üç haftalık kuzenleriyle tanıştırmak için İzmir’e götürdüğümde, Ece’lerin *salonundaki divanda* otururken üzerime çöken ağırlık hissiyle birlikte giderek minderlere gömülmem ve bir daha da kalkamamam.” (Doğan, 2022).

“Bunun etkilerini *başka yerlerde* de görmüşüz.” (Altaylı, 2023).

“*Burada* bir yıldaki artış yüzde 22.” (Altaylı, 2023).

“Bütün bunlara kafa yorarken her zaman bilirdim ki, çocuğumun en önemli ve en güçlü eğitimi *ailede* olmaktadır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 199).

“Daha *hoyratlarında* yüzüme karşı hain gülmeler başlamıştı.” (Tanpınar, 2021, s. 30).

“İnsan hayatının anlamını *refahta, sosyal kimlikte* bulamaz.” (Cüceloğlu, 2021, s. 56).

“İşin kötüsü hafta sonuna kadar *karantinada* olduğumuz için çıkamıyoruz da dışarı.” (Doğan, 2022).

“*Kişisel hastalık tarihimde* iki ikonik an var.” (Doğan, 2022).

“Özellikle *eğitimde* pek çok kaybımız var.” (Cüceloğlu, 2021, s. 176).

“Resmen *uykuda* iyileştim.” (Doğan, 2022).

“*Romanda* gözü açık bir karakter, Almanya’ya işçi gidecek arkadaşımın sağlık raporunda çürük çıkmasını sağlar; onun sırasını kapıp kendi gider.” (Ortaylı, 2022, s. 120).

“Şimdi biz bu antik dünya forumlarının tuhaf da olsa bir *benzerinde, sosyal medyada* epey vakit geçiriyoruz.” (Ortaylı, 2022, s. 55).

“Tarih boyunca *bu konuda* iki önemli gelişme olduğunu söyleyebilirim.” (Cüceloğlu, 2021, s. 236).

“*Totaliter rejimlerde* bile hiçbir rejimin, hiçbir ülkenin ilanihaye adam harcama hakkı yoktu.” (Ortaylı, 2022, s. 169).

“Türkiye bir asırdır *meslek ve yer seçimi konusunda* anarşi yaşıyor.” (Ortaylı, 2022, s. 152).

“Türk halkının 2022 yılında *endişe ettiği alanların başında* yüzde 64 oranıyla enflasyon ve pahalılık geliyor.” (Altaylı, 2023).

Adı “Oluş ve Kılışın Zamanını Bildirme” İfadesiyle Fiile Bağlama

Oluş veya kılışın hangi zamanın içinde gerçekleştiğini ifade eder. Bu durumda çalışmalarda sıkça bahsedilen “zamanda bulunma” işlevindedir. Eklendiği kelimeyi zaman zarfı durumuna getirir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“1990’da yüzde 41 olan çocuk nüfus oranı yüzde 26,6’ya düşmüş.” (Altaylı, 2023).

“8 Ağustos 2040’ta otuz sekiz yaşında olacağım.” (Cüceloğlu, 2021, s. 207).

“Abdüsselâm Beyi *Mütareke yıllarında* daha yakından tanıdım.” (Tanpınar, 2021, s. 38).

“Akşam da *insani bir saatte* uykum geldi.” (Doğan, 2022).

“Ama otelcilik, restorancılık, *şimdilerde* kafecilik böyle değildir.” (Ortaylı, 2022, s. 152).

“Balkan harbi *sıralarında* küçük beylerin ve gelin hanımların bir kısmı evden çıktı.” (Tanpınar, 2021, s. 39).

“Bitmek tükenmek bilmeyen sırt ağrılarım *sırasında*, doğum boyunca gidip gelen bel ağrımı hatırladım.” (Doğan, 2022).

“Boşanmaların yaygın olduğu *bu dönemde* bir yuva kurmayı göze alacak, yuva kurmanın anlamını kavrayacak biri olmak istiyor musun?” (Cüceloğlu, 2021, s. 177).

“Birincisi, 2015 Şubat’ında, Deniz’le Derin’i üç haftalık kuzenleriyle tanıştırmak için İzmir’e götürdüğümde, Ece’lerin salonundaki divanda otururken üzerime çöken ağırlık hissiyle birlikte giderek minderlere gömülmem ve bir daha da kalkamam.” (Doğan, 2022).

“Bu son saydığım zat *Sovyet devrinde* dahi bir süre bu faaliyeti sürdürdü” (Ortaylı, 2022, s. 74).

“Çünkü *sonunda* ödül vardı.” (Doğan, 2022).

“*En sonunda* sabah altıda sızmışım.” (Doğan, 2022).

“*Geçenlerde* bir Latince ders kitabı okudum.” (Ortaylı, 2022, s. 59).

“*Günümüzde* özellikle ergenlik ve gençlik çağında olanlar teknolojiyle, TV ile sosyal medya ile yoğun bir bombardımana maruz kalıyorlar.” (Cüceloğlu, 2021, s. 211).

“Hâlbuki *gençliğinde* daha ziyade güzel sayılmış.” (Tanpınar, 2021, s. 41).

“İlerleyen günlerde kendi kendime İstanbul’a uçabilecek hâlde olmadığım için Doğan’ın uçağa atlayıp bizi almaya gelmesine sebep olmuştu.” (Doğan, 2022).

“Karantina sırasında üç kitap bitirdim.” (Doğan, 2022).

“Rönesans döneminde antikite kültürüne tekrar hâkim olmaya çalışmışsa da Antik Çağ’ın şehirciliği devralınamamıştır.” (Ortaylı, 2022, s. 87).

“Sonra 2020 Mart’ında bir covid olayı başladı ki İnfluenza’nın adı sanı duyulmaz oldu.” (Doğan, 2022).

“Şimdilerde gençler, ‘Hey bir dakika, ötekine karşı olma,’ diyor değil mi?” (Cüceloğlu, 2021, s. 236).

“Son zamanlarda dedesinin vasiyetini yerine getirmek için bütün ümidini Seyit Lütfullah’a bağlamıştı.” (Tanpınar, 2021, s. 43).

“Tam o anda demiştim.” (Doğan, 2022).

“Türk halkının 2022 yılında endişe ettiği alanların başında yüzde 64 oranıyla enflasyon ve pahalılık geliyor.” (Altaylı, 2023).

“Yani bana ilk devirlerde hep bazı hususî meziyetleri de bulunan biçare bir meczup, kabiliyetsiz bir adam, bir hayat dışı gözü ile baktı.” (Tanpınar, 2021, s. 33).

“Zaten 15 ve 16’ıncı asırlarda dünyanın hiçbir yerinde düzgün bir veraset sistemi de yoktu.” (Ortaylı, 2022, s. 242).

İsmi Zarfa Dönüştürme

Bulunma durumu eki bazı kullanımlarda, eklendiği kelimeyi başka bir işleme veya anlamsal yapının katkısına gerek kalmadan doğrudan zarf görevinde kullanıma açık hâle getirir. Eklendiği kelimenin genellikle durum zarfı olduğu görülür. Bu kullanım oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“50 yıl önce gitmiş de olsan *aslında* bir bakıma yenisindir.”(Ortaylı, 2022, s. 156).

“Abdüsselâm Bey’in konağı Meşrutiyet’in ilânına kadar *bu şekilde* devam etti.” (Tanpınar, 2021, s. 38).

“Abdüsselâm Bey ise daha ziyade servetinin mühim bir kısmını *şu veya bu şekilde* tüketmiş.” (Tanpınar, 2021, s. 40).

“Adamakıllı ihtiyarlamasına rağmen hafızası *az çok yerinde* idi.” (Tanpınar, 2021, s. 38).

“Artık *her* taksiye *binişimde* bu öyküyü hatırlıyorum.” (Cüceloğlu, 2021, s. 241).

“*Aslında* hastalıkları doğumla karşılaştırmayı da hiç sevmem.” (Doğan, 2022).

“*Aslında* onun karakter sahibi ve seçimlerini vicdanına hesap vererek bu değerlere göre yapan bir insan olduğu söylenmeye çalışılır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 240).

“Bağladığı *hâlde*, öbür taraftan da Seyit Lütfullah’ın gaipler dünyası ile olan münasebetini hiç gözden kaçırmaz.” (Tanpınar, 2021, s. 42).

“Bu *aslında* toplumun sadece yüzde 14’ünü ilgilendiren bir sorun.” (Altaylı, 2023).

“Bunun doğru olduğunu *bir şekilde* çıkarabiliyorum.” (Cüceloğlu, 2021, s. 93).

“*Bu şekilde* daha iyi konuşulur, daha etkili olunur.” (Ortaylı, 2022, s. 55).

“Covid *hiçbir şekilde* aklıma gelmiyor.” (Doğan, 2022).

“*Esasında* bütün yapmamız gereken ... yardımcı olmak.” (Cüceloğlu, 2021, s. 56).

“Farkına varmadığı *takdirde* alkolik olur.” (Cüceloğlu, 2021, s. 163).

“*Hakikatte* pek az tahsil görmüş, ancak bir iki sene cami derslerine devam etmişti.” (Tanpınar, 2021, s. 31).

“Okuyucunun önüne bir neden-sonuç ilişkisi *hâlinde* konamaz.” (Ortaylı, 2022, s. 62).

“Şartlarınız da ancak bir *ölçüde* tayin eder.” (Ortaylı, 2022, s. 87).

“Şehzadelerle Enderun gulamları sarayda *bir arada* eğitim görürdü.” (Ortaylı, 2022, s. 60).

“Ya orada, ya da yolda, benzincide falan kaptım *herhalde*, belki de akşam Mor ve Ötesi konserinde.” (Doğan, 2022).

Adı Fiile “İçinde Olma İçinde Bulunma” Anlatımıyla Bağlama

Bir olayın, durumun, somut veya soyut nesnenin üstünde değil, içinde, içeriğinde bulunma ya da süresinde olma ifade eder. Bu işlevde genelde somut veya soyut nesnenin içinde bulunma ifadesi görülmektedir. Bu durum bazı örneklerde doğrudan içinde kelimesiyle ifade edilmektedir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Bu ne böyle anam babam ben *hayatımda* böyle bir şey yaşamadım ya.” (Doğan, 2022).

“Amma, *bende* de artık okuma hevesi kalmamıştı.” (Tanpınar, 2021, s. 30).

“Bazen *haberlerde* görüyoruz.” (Cüceloğlu, 2021, s. 212).

“Coğrafya *kitaplarında* harita yok.” (Ortaylı, 2022, s. 59).

“Çünkü her insanın *hayatında* hiçbir muhayyilenin icat edemeyeceği kadar aksaklık vardır.” (Tanpınar, 2021, s. 25).

“Dostoyevski’yle devam edelim; o hasta, mızımız tiplere *eserlerinde* sıklıkla yer verilmiştir.” (Ortaylı, 2022, s. 89).

“*Hayatında* bundan sonra her gününün iki saatini egzersizlere ayırman gerekiyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 208).

“Hayatta *genelde* “sonuçları” görürüz.” (Cüceloğlu, 2021, s. 209).

“İnanç ve değerleriyle ilgili *kafasında* yerli yerine oturtmuş mu?” (Cüceloğlu, 2021, s. 208).

“İnsan ömrü *içinde* para, sermaye tam beş defa el değiştirmiş.” (Ortaylı, 2022, s. 124).

“*Kendi hayatımda* da bu büyük hırsın, bu kör esaretin örneklerine rastladığımı söylemeden geçemeyeceğim.” (Ortaylı, 2022, s. 126)

“*Kıraat kitaplarında* birkaç manzume, *resmî nutuklarda* adının anılması kâfi geliyor.” (Tanpınar, 2021, s. 22).

“O mekânları devam ettirmek isteyen insanlar da o *ailerin bünyesinde* çoğunlukla kalmadı.” (Ortaylı, 2022, s. 156).

“Yazık ki bu iş için lâzım olan dikkat *sende* yok.” (Tanpınar, 2021, s. 36).

“Yönlendirmeyin; *günlük yaşam içinde*, özellikle de oyun oynarken mütemadiyen gözlemlemeye devam edin.” (Cüceloğlu, 2021, s. 209).

Adı “Aracılığıyla” Anlatımıyla Fiile Bağlama

Aracılığıyla anlamıyla kullanım kalıplaşmış bir kelime üzerinde yoğunlaşmıştır. Farsça “gölge”, “koruma”, “yardım” anlamlarına gelen “saye” kelimesi bulunma hâli eki alarak kalıplaşmıştır. Bu yolla oluşan “sayede” kelimesinin “sayesinde, sayenizde...” gibi türevleriyle birlikte kullanımı oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Ben onlar *sayesinde* “ben” oldum.” (Cüceloğlu, 2021, s. 23).

“Bu alan *sayesinde* de biyolojisi, aklı, ilişkileri, duyguları ve değerleriyle aşkın bir amacı gerçekleştirmek için ayakta kalır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 65).

“*Bu sayede* Emirgan’da oturan çok zengin bir ailenin bahçıvanının kızıyla evlenmiş, hatta bu *sayede* bir vâizlik bile koparmıştı.” (Tanpınar, 2021, s. 41).

“Böylece *Nuri Efendi'nin sayesinde ... darıldığı karısı ile daha kolay barışabilir...*” (Tanpınar, 2021, s. 32).

“Ferhat Bey'in mahcubiyetten yüzü kızara kızara anlattığı bu *hâtıralar sayesinde ... öğreniyor.*” (Tanpınar, 2021, s. 39).

“Her yıl yapılan bu *araştırma sayesinde* Türkiye'deki sosyal, siyasal ve ekonomik değişimleri gözlemlemek mümkün.” (Altaylı, 2023).

“İşte biz *onun sayesinde* bu kaybın önüne geçeceğiz.” (Tanpınar, 2021, s. 35).

“Kanuni Sultan Süleyman ile Hürrem'in aşkı da artık *televizyon dizisi sayesinde* iyice bilinir oldu.” (Ortaylı, 2022, s. 123).

“Merak eden herkes *internet sayesinde* eski bilgilerin de bugünkülerin de çalışmalarına erişebiliyor.” (Ortaylı, 2022, s. 123).

“Mizah sadece benim için önemli değil, ulusum yüzyıllardır *mizah sayesinde* ayakta kaldı.” (Ortaylı, 2022, s. 101).

“Salâh, iyilik, Hakk'ın bize lutufla *bakışı sayesinde* olur.” (Tanpınar, 2021, s. 32).

“Yalnız kalma becerisi, konsantrasyon (yoğunlaşma) ve *bu sayede* düşünüp üretebilme becerisi.” (Ortaylı, 2022, s. 31).

Günde Saatte Tekrar Etme Anlamı Katma

Bulunma durumu eki bazı örneklerde alışkanlıkların günlük vb. belirli sürelerde tekrar edildiğini bildirir. Az sayıda örnek bulunmaktadır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“*Haftada bir*, konak ahvaline dair verdiği jurnallar üzerinde idi.” (Tanpınar, 2021, s. 39).

“İlk hafta *günde* bu konuya *beş dakika* vererek başlayın.” (Cüceloğlu, 2021, s. 180).

“İkinci hafta on dakika verin ve bir ay süre ile *günde on dakika* verin.” (Cüceloğlu, 2021, s. 180).

“İkinci ay *günde on beş dakika* ve üçüncü ay gününüzü ve haftanızı planlamaya *günde yirmi dakika* ayırın.” (Cüceloğlu, 2021, s. 180).

Adı “Miktar, Derece, Sebep, Sonuç, Yüzünden, Bakımından, İçin, Bildirme vb.” Anamlarla Fiile Bağlama

Bulunma durumu ekinin eklendiği kelimeye bazen sebep, miktar, derece gibi anlamlar kattığı, bazen de “netice” gibi sonuçlandırıcı kelimelere “sonuç olarak”, “anlatılan konunun

sonucunda” anlamları kattığı görülmektedir. Ölçü kelimesi bazı örneklerde bir ve büyük kelimeleriyle kelime grubu oluşturmuştur. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Az getirir, her zaman getirmez ama *neticede* getirir.” (Ortaylı, 2022, s. 120).

“Bir insanı da mesela *yüzde* yüz iyi veya *yüzde* yüz kötü olarak tarif edemezsiniz.” (Ortaylı, 2022, s. 93).

“Hayatîyetlerini nasıl devam ettirecekleri cemiyetimizde *büyük ölçüde* sorulmamıştı.” (Ortaylı, 2022, s. 155).

“İsteyen her genç eninde sonunda istediği yabancı dili rahatlıkla *kullanabilecek düzeyde* öğrenebilir.” (Cüceloğlu, 2021, s. 178).

“*Neticede* kimse kalkıp ekmeğe basmadı.” (Cüceloğlu, 2021, s. 253).

“*Nihayetinde* çocuklarla kurduğumuz ilişkiler de etki alanına çok pratik bir örnek.” (Cüceloğlu, 2021, s. 67).

“Öğrencilerin *yüzde sekseni* kız, kızların da *yüzde* doksanı İstanbul’un sosyo-ekonomik düzeyi yüksek sınıftan geliyordu.” (Cüceloğlu, 2021, s. 94).

“*Son derecede* eğitici ve besleyicidir.” (Cüceloğlu, 2021, s. 191).

“Speed’in araştırmasına göre *Türk halkının yüzde 31’i* kendini “modern” olarak tanımlıyor.” (Altaylı, 2023).

“Türkiye’de çok önemli bir görev tarımı desteklemek, o faaliyete *bir ölçüde* katılmaktır.” (Ortaylı, 2022, s. 78).

Sıfat Görevinde Kullanım

Eklendiği kelimeyi bir ismi niteleyecek hâle getirerek onun sıfat görevinde kullanılmasını sağlar. Bazı örneklerde ekli kelimenin filimsiyi tamamladığı da görülmektedir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Bu *çok ortada bir örnektir*, bir sirkülasyondur.” (Ortaylı, 2022, s. 203).

“Bütün bu aile ortamları ve *bu türde bir bakış açısı* sağlıklı gelişim ortamı olmadığından...” (Cüceloğlu, 2021, s. 190).

“Fakat bu *ayrı meziyette, ayrı zihniyette* insanlar ... birleştiler.” (Tanpınar, 2021, s. 34).

“Hâlden anlama, işbirliği , sevgi, saygı gibi evrensel değerlerle *uyum içinde olması* gerekir.” (Cüceloğlu, 2021, s. 235).

“Hâlâ küçük meraklarında ısrar eden, *olmayacak şekilde sağa sola yardıma koşan*, sükûneti de telaşı kadar latif, hatta hafifçe komik bir operet amcasına benziyordu.” (Tanpınar, 2021, s. 40).

“İnsanlara *doğru ve yerinde*, ayrıca da günün şartlarına uygun *uyarılar* yapmak gerekir.” (Ortaylı, 2022, s. 32).

“Niye kaygılısın?” *şeklinde bir yaklaşım* yanlıştır. (Cüceloğlu, 2021, s. 200).

“*Toplu hâlde bulunmanın sayısız faydası vardır.*” (Cüceloğlu, 2021, s. 60).

“Ki” Ekiyle Birleşerek Sıfat Yapma

Bulunma hâli eki “ki” ekiyle birleşerek birleşik ek oluşturur. Bu birleşik ek eklendiği kelimeyi bir isme doğrudan bağlar ve kelimeyi sıfat yapar. “+dA bulunma durumu ekiyle, +ki aitlik ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, ad kök ve gövdelerinden niteleme sıfatları yapar: *baştaki (öğrenci), bahçedeki (çiçek), bizdeki (nüsha), elindeki (kitap), sokaktaki (adam)* vb. çok işlektir” (Korkmaz 2003, s. 45). Daki birleşik ekinin kullanımı taranan eserlerde oldukça yaygındır. Bu ekin artık birleşik ek olarak kabul edilmesi gerektiği söylenebilir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Ancak *içindeki niyetin* saflığında bulabilir.” (Cüceloğlu, 2021, s. 57).

“Artık o *seviyedeki sorunları* rahatlıkla atlatır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 137).

“Ben bu iki büyük insanı yapıp ettiklerinden ötürü çok önemli bulurum ama *tarihteki yerleri* ilham kaynağı olmaktan çok daha fazladır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 242).

“Birincisi 2015 Şubat’ında, Deniz’le Derin’i üç haftalık kuzenleriyle tanıştırmak için İzmir’e götürdüğümde, *Ece’lerin salonundaki divanda* otururken üzerime çöken ağırlık hissiyle birlikte giderek minderlere gömülmem ve bir daha da kalkmamam.” (Doğan, 2022).

“Buraya bakınca *siyasetteki söylem değişimlerinin* nedenlerini de anlamak mümkün olabiliyor.” (Altaylı, 2023).

“*Büyükçe kesedeki mecidiyeler* meğer bütün serveti imiş.” (Tanpınar, 2021, s. 26).

“Daha önemlisi, biz bu işte *toplumuzdaki ciddi bir sıkıntıyı* gördük.” (Ortaylı, 2022, s. 138).

“*Duvarlardaki küçüklü büyüklü yazı levhaları, yerdeki hasırlar*, onların serin ve rutubetli kokusuyla oda ve merdiven *kapılarındaki kalın perdelerle* beraber evimize küçük bir mescit hâli veren bu saat babama dedesinden miras kalmıştı.” (Tanpınar, 2021, s. 25).

“Fakat Saatleri Ayarlama Müessesesi ’ndeki vaziyetim hiç de dışarıdakilerin zannettikleri ve sık sık ima ettikleri gibi, öyle sadece bir aletin, uysal bir vasitanın alakası değildir.” (Tanpınar, 2021, s. 20).

“Hayatınızdaki anlam arama yolculuğunuzu dinlemek isterim.” (Cüceloğlu, 2021, s. 91).

“Her yıl yapılan bu araştırma sayesinde Türkiye ’deki sosyal, siyasal ve ekonomik değişimleri gözlemlemek mümkün.” (Altaylı, 2023).

“Hülâsa etrafımdaki her şey benim için manalarını kaybettiler.” (Tanpınar, 2021, s. 24).

“Matbaaları çok ürettiği için oradaki kitaplara bizdeki Müteferrika baskıları gibi servet ödenmiyor.” (Ortaylı, 2022, s. 59).

“Mensup olduğun medeniyetin dışındaki dilleri bilen odur.” (Ortaylı, 2022, s. 243).

“Saat hakkındaki düşünceleri bazen daha derinleşirdi.” (Tanpınar, 2021, s. 31).

“Türkiye ’deki mücadeleyi eğer “biz” bilinci içinde verirsen, yaptığın zor ama anlamlı olacaktır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 217).

“Yazısındaki disiplinde bunu görebiliyorum.” (Cüceloğlu, 2021, s. 112).

“Yeniden dünyadaki ilk 20 ekonomi arasında girmiş görünüyor.” (Altaylı, 2023).

Daki birleşik ekini alan kelimenin bazı örneklerde isimleştiği de görülmektedir:

“Ama insanın karşısındaki de benzer şeyler hissettiği zaman birbirlerine verebilecekleri bundan daha büyük bir hediye olabilir mi?” (Cüceloğlu, 2021, s. 161).

“Dilini bilmediğin havaalanında karşındaki bir şeyler söyler, anlam vermeye çalışırsın.” (Cüceloğlu, 2021, s. 280).

“Doğu ’dakiler ise güya bu tarifile hemfikir değildir ama onlar da Fatih ’i gerçekten anlamaya yanaşmaz.” (Ortaylı, 2022, s. 241).

“Sadece Platon değil, bütün büyük filozoflar, hele Antik Yunan ’dakiler bu konuyla meşgul olmuşlardır.” (Ortaylı, 2022, s. 16).

“Salondakiler de dinlerdi.” (Cüceloğlu, 2021, s. 122).

Zarf Görevinde Eş veya Zıt Anlamlı İkilemeler Kurma

İkileme kurmak da bulunma durumu ekinin işlevleri arasındadır. Anlatımı güçlendiren ikilemeler “de” ekinin yardımıyla bulunma ifadesi de kazanır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“*Eninde sonunda* o yetkinliği kullanabileceğin bir meslek bulunacaktır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 209).

“İsteyen her genç *eninde sonunda* istediği yabancı dili rahatlıkla kullanabilecek düzeyde öğrenebilir.” (Cüceloğlu, 2021, s. 178).

“*Şurada burada* tesadüf ettiği yaymacılardan ... hediye ederdi.” (Tanpınar, 2021, s. 32).

“*Şurada burada* üstesinden gelinecek bir iş değildir” (Ortaylı, 2022, s. 60).

Yüklem Olarak Kullanılma

Bulunma hâli ekini alan kelimenin, bildirme ekini de alarak veya bu eki almadan cümlelerin yüklemi olduğu görülmektedir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Aksine kişi birçok şey yapmak, gördüklerini *söylemek zorunda*.” (Ortaylı, 2022, s. 93).

“Ama benim için dürüst bir insan olması *her şeyin üstünde...*” (Cüceloğlu, 2021, s. 111).

“Ama her ikisi de bu *tanımların ötesindedir*.” (Ortaylı, 2022, s. 242).

“Belki bunu dışarıdan kimse bilmez ama bu yolculuğun müthiş bir macera olduğunun o kişinin kendisi, içindeki savaşçı *farkındadır*.” (Ortaylı, 2022, s. 142).

“Ben *sende* ve sen *bende...*” (Tanpınar, 2021, s. 209).

“Bilhassa yetişkinlerin kendilerine birçok imkân bulabileceği *ortada*.” (Ortaylı, 2022, s. 237).

“Biz içtimaî bir dâvanın *üzerindeyiz*.” (Tanpınar, 2021, s. 242).

“İnsanlık şimdi “insan hakları”nın yanı sıra hayvanları, bitkileri, doğayı içine alan daha kapsamlı *bir hak/hakkaniyet arayışı içinde*.” (Cüceloğlu, 2021, s. 241).

“İnsanlık tarihinin gelişimi *bireyin içerisindeki, mevcutla yetinmeyen, sınırları zorlayan merakla araştıran itici güçtedir*.” (Cüceloğlu, 2021, s. 225).

“Kaybolmuş *vaziyetteyim*.” (Cüceloğlu, 2021, s. 61).

“Nevzat Hanım *evde mi?*” (Tanpınar, 2021, s. 152)

“Savaşçının gücü, *niyetinin saflığındadır*.” (Cüceloğlu, 2021, s. 73).

“Senin şempanze *nerede?* (Tanpınar, 2021, s. 330)

“Sokaklarda yürüdüğüm zaman eskiden çok az izler kalmış *vaziyette*.” (Ortaylı, 2022, s. 225).

“*Şişli’de... Doğumevinde...*” (Tanpınar, 2021, s. 201).

Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller Oluşturma

Bulunma durumu eki, bir isim ve bir fiili bir araya getirip yeni anlamsal bağlarla birleşik fiil oluşturur. Derin yapıda, yeni anlam alanları açan bu kullanımda bazı örnekler de deyimleşmiştir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Ama açık ve *ortada duran meseleleri* de artık anlamalısınız.” (Ortaylı, 2022, s. 38).

“Ama o derme çatma ilişkiden doğan çocuğa bakacak kimse de bulunamıyor, çocuk *ortada kalıyordu.*” (Ortaylı, 2022, s. 143).

“Ama o ilk bakışla intihar arasındaki çizginin hep *bir solukta aşılması* da dikkat çekici.” (Ortaylı, 2022, s. 121).

“*Ayakta durmayı* sağlayan noktalardan biri bu sürekliliktir zaten.” (Ortaylı, 2022, s. 155).

“Aynı zamanda çok fazla kültürü *bir arada barındıran bir şehir* olduğundan mahalleden mahalleye bile adapte olmanız gerekebiliyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 287).

“*Birlikte yaşadıklarım, birlikte öldüklerim.*” (Cüceloğlu, 2021, s. 287).

“Çocuklara, gençlere *telkinlerde bulunan anne-babaların* bunu dikkate alması lazım.” (Ortaylı, 2022, s. 33).

“Daha *ortada* matbaa yok ama okunuyor.” (Ortaylı, 2022, s. 59).

“Demek ki herkes kendi şartlarına göre *uyarılarda bulunur* ve bulunması da gerekir.” (Ortaylı, 2022, s. 32).

“*Elde ettiğim bilgileri* uygulamayı becerebilecek miyim?” (Cüceloğlu, 2021, s. 182).

“Enflasyona yenik düştüler ama *ayakta kalıp* devam ettiler yine de aynı binayı işlettiler.” (Ortaylı, 2022, s. 153).

“Gündüz katiyen *evde oturamam.*” (Ortaylı, 2022, s. 68).

“Haklı olarak çok açık ve sert *eleştirilerde bulunurdu.*” (Ortaylı, 2022, s. 163).

“Hemen hemen rahmetli hocam Nuri Efendi ve Şeyh Ahmet Zamanî ile *bir ayarda geliyorum.*” (Tanpınar, 2021, s. 33).

“Her esen *rüzgârda savrulmayacağınız*, düzenli bir hayat...” (Ortaylı, 2022, s. 239)

“Kendini hep *bulutların üzerinde sanan* insanlar da vardır.” (Ortaylı, 2022, s. 92).

“Lüzumsuz hiçbir şeyin peşinde koşmadım.” (Ortaylı, 2022, s. 35).

“Ne olursa olsun seni ayakta tutacak yetenek ve beceriler vardır.” (Ortaylı, 2022, s. 33).

“Neron gibi bir adamın yanında bulundu onun suyuna gitmek zorunda da kaldı.” (Ortaylı, 2022, s. 72).

“Onu gözaltında bulundurabiliyordu.” (Tanpınar, 2021, s. 37).

“Örnekler üzerinde duracağız.” (Ortaylı, 2022, s. 157).

“Sorusunu aklımda tutarak sürece odaklanmak daha keyifli ve verimli çalışmamı sağlıyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 172).

“Şunu iyice akılda tutmak lazım azizim.” (Ortaylı, 2022, s. 16).

“Türkler peşinde koşar ama o benim peşimde koşuyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 95).

“Üstünde durup düşünmemiz gereken bir şeye dikkati çekmeye çalışıyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 124).

“Üzerinde durmaya değer.” (Cüceloğlu, 2021, s. 109).

Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller Oluşturma

Bulunma durumu eki, bir isme eklenerek onu bir yardımcı fiille birlikte birleşik fiil hâline getirir. Bu durumda da birleşik fiil kurulmasında görev alan bulunma durumu eki anlamsal olarak da bu gruba katkı sağlar. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Algılama sadece insanlara ait değil, tüm organizmalar algılıyor ve *güvende olup olmadığını* denetliyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 91-92).

“Bu işin *gözümün önünde olması* beni çok şaşırttı.” (Tanpınar, 2021, s. 36).

“Eğer Hasan’la ilişkimde *güvende olmak* istiyorsam, Hasan’dan güçlü olmam gerekir!” (Cüceloğlu, 2021, s. 237).

Bulunma durumu eki, farkında kelimesiyle hem birleşik fiil oluşturur, hem de tek başına kullanımda birleşik fiilin anlamını verir. “Farkında değil”, “farkında olmamak” gibi türevleri olan bu kullanım oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Biz seyahat özelinde bu eksikliğimizin *farkında değiliz*.” (Ortaylı, 2022, s. 218).

“Bunun *farkında olduğum* için “Evlenmeden Önce” isimli bir kitap yazdım.” (Cüceloğlu, 2021, s. 162).

“Çocuğun doğuştan getirdiği muhteşem potansiyelin *farkında olmak* diyebiliriz buna.” (Cüceloğlu, 2021, s. 38).

“*Farkında olmak* önemlidir.” (Cüceloğlu, 2021, s. 242).

“‘Hocam hiç yeni bir şey söylemediniz, hepsini biliyormuş ama bildiğimin *farkında değilmişim*’ diyebiliyor bana.” (Ortaylı, 2022, s. 142).

“İşte bu yüzden *farkında olmadan* çocuklarımızın canını yakıyoruz ve yakmaya da devam ediyoruz.” (Cüceloğlu, 2021, s. 55).

“Kendi gücünün sınırının *farkında olarak* karar ver.” (Ortaylı, 2022, s. 70).

“Yeteneklerinin *farkında olarak* bir seçim yapmak gerekiyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 208).

Zarf-Fiil Kurma

Sıfat-fiil ekiyle ve zamir n’si ile birleşerek birleşik ek oluşturur. -DIĞINDA şeklinde kullanılan bu birleşik ek bulunma durumu ekinin anlamını da ifade eder. “İşin oluşun yapıldığı sırada”, “o anda” anlamı verir. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Birincisi, 2015 Şubat’ında, Deniz’le Derin’i üç haftalık kuzenleriyle tanıştırmak için İzmir’e *götürdüğümde*, Ece’lerin salonundaki divanda otururken üzerime çöken ağırlık hissiyle birlikte giderek minderlere gömülmem ve bir daha da kalkamam.” (Doğan, 2022).

“Doğup büyüdüğüm küçük bir kasabada bildiğim bir rota *takip ettiğimde*, “başardım” duygusu aklımın ucuna gelmez.” (Cüceloğlu, 2021, s. 280).

“İlk derse *gittiğimde* elime bir sömestr boyunca okumam gereken kitap ve makalelerin listesini tutuşturdular.” (Ortaylı, 2022, s. 71).

“İnsanlar daha kalpleri *ilk tutuştüğında* o piyangoyu kazandıklarını ya da belki hiç kazanamayacaklarını hissediyorlar.” (Ortaylı, 2022, s. 121).

“Kişi bütün bu değişimi *değerlendirdiğinde* “değişmeyecek bir şeyi” temel alması gerektiğinin farkına varır.” (Cüceloğlu, 2021, s. 202).

“Muhtemelen *kullanılmadığında* da işliyor ama nasıl işliyor?” (Ortaylı, 2022, s. 64).

“Ona kendisiyle evleneceğimi *söylediğimde* gayet onurlu bir tavır içinde, ‘Pekâlâ’ diyip sustu.” (Cüceloğlu, 2021, s. 96).

“Paranız *olduğunda* ona göre planlar da yaparsınız.” (Ortaylı, 2022, s. 219).

“Sonra yeniden yatağa *uzandığında* iki saat kendimden geçtim.” (Doğan, 2022).

“Telefonunu eline *aldığında* kimi görmek istiyorsun?” (Cüceloğlu, 2021, s. 184).

“*Tenkit ettiğinde* senden biraz da çekinirler doğrusu.” (Ortaylı, 2022, s. 102).

“Yiyecek bulmuş bir kuşa *baktığında* ne görürsün?” (Cüceloğlu, 2021, s. 92).

Edat Yapma

Bulunma durumu eki “hak” kelimesiyle birleşerek “ilgi kurma” anlamı verir ve kelimeyi edat yapar. Artık kalıplaşmış olan bu yapının kullanımı oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“Bu bölümde size hayat boyu üzerine düşündüğümüz bazı kavramlar *hakkında* sorular yöneltmek istiyorum.” (Cüceloğlu, 2021, s. 125).

“Bu yüzden, “Bu konu *hakkında* ailede ve eğitim sisteminde anaokulundan itibaren farkındalıklar önemsenmeli ve yerleşmeli,” diyorum.” (Cüceloğlu, 2021, s. 113).

“Beynimizin işleyişi ve çelişkileri *hakkında* olağanüstü bir keşif yolculuğu sunuyor.” (Cüceloğlu, 2021, s. 262).

“Çünkü bu düşünce, insana *kendi hakkında* bir şeyler söyler.” (Cüceloğlu, 2021, s. 23).

“Eskiden evlendiğim kişinin soyu aile büyüklerince araştırılır, *o ailenin yaşayışı değerleri hakkında* fikir sahibi olunurdu.” (Cüceloğlu, 2021, s. 198).

“Kimse insanlar *hakkında* derin düşünmüyor.” (Ortaylı, 2022, s. 159).

“Reşit, Mehmet Emin Âli, Keçecizade Fuat paşalar; bunlar Avrupa diplomasisinin büyük isimleridir ama *haklarında* eserler yazılmamıştır.” (Ortaylı, 2022, s. 158).

“Sen tabi esasen iki insanın birbirine aşkı *hakkında* soruyorsun.” (Ortaylı, 2022, s. 120).

“Çiçero *hakkında* söyledikleri talihsiz açıklamalardır.” (Ortaylı, 2022, s. 187).

Çeşitli Anlam İfadeleriyle Kalıplaşma

Bulunma durumu eki eklendiği kelimenin başka bir kelimeyle birleşmesiyle veya doğrudan tek kelime olarak çeşitli anlamlar ifade etmesini sağlar. Kullanım sıklığına bağlı olarak kalıplaşma gerçekleşir. Bu tür kullanımlar oldukça yaygındır. Taranan eserlerdeki örnekler şu şekildedir:

“*Aksi takdirde* ahenksiz yaşar.” (Ortaylı, 2022, s. 19).

“Ama tam *bu noktada* sormak isterim.” (Ortaylı, 2022, s. 138).

“*Bu arada* da California Eyalet Üniversitesi, Fullerton’da yabancı öğrenci ofisinde direktör yardımcısı olarak çalışmaya başladım.” (Cüceloğlu, 2021, s. 101).

“*Bu arada* her aileden gören de başarılı olacak diye bir kaide çok açık ki yoktur.” (Ortaylı, 2022, s. 177).

“*Bu arada* Mümtaz Hoca vefat etti.” (Cüceloğlu, 2021, s. 97).

“Bunu anlamayan toplumlar *her hâlükârda* batar.” (Ortaylı, 2022, s. 154).

“Eğitim kurumlarını, sosyal ve siyasi kurumları barındıran bir toplum olursan *uzun vadede* insanlığa yön verirsin.” (Cüceloğlu, 2021, s. 236).

“*Elbette* bu sonuçlar kendiliğinden ortaya çıkmaz.” (Cüceloğlu, 2021, s. 210).

“*Elbette* verilen yanıtlar, yanıtı verenlerin gerçek pozisyonunu yüzde yüz yansıtmasa da, yine de çok önemli bir gösterge oluyor.” (Altaylı, 2023).

“*Elbette* gazetelerde okumuşsunuzdur.” (Tanpınar, 2021, s. 20).

“Fakat *iyi saatte olsunların pek aksisine* tesadüf etmiş olacak ki bu hâle gelmişti.” (Tanpınar, 2021, s. 41).

“Huysuz Virjin dediğin, *kendi çapında* toplumu süzen, onu iğneleyen ve bunu müthiş bir isabetle yapan biriydi.” (Ortaylı, 2022, s. 97).

“*Kaşla göz arasında* evlenmesi bu zaafların en iyi misalidir.” (Tanpınar, 2021, s. 25).

“Ne kadar imkânınız olursa olsun, hatta ne kadar sağlıklı olursanız olun, *bir yerde* hafızanız da iyi olacak.” (Ortaylı, 2022, s. 136).

“*O hâlde* ben de şunu söyleyeyim.” (Cüceloğlu, 2021, s. 181).

“*Saatte* on sekiz milyon saniye kaybederiz.” (Tanpınar, 2021, s. 35).

“Şimdi *forma peşinde koşacağız.*” (Doğan, 2022).

“Üçüncüsünü de *herhâlde*, ‘Bunu Nasıl Aşacağız?’ olacak.” (Cüceloğlu, 2021, s. 111).

Farkında olmak birleşik fiili “farkında”, “farkındayım” şeklinde isimleşerek kalıplaşmıştır. Kelime bu şekilde sıklıkla kullanılmaktadır. Sosyal medyada yaygın kullanılan “farkındalık” kelimesi de isimleşmiş örneklerdendir.

“Bu yüzden ‘Bu konu hakkında ailede ve eğitim sisteminde anaokulundan itibaren *farkındalıklar* önemsenmemeli ve yerleşmeli,’ diyorum” (Cüceloğlu, 2021, s. 113).

“‘Hanımefendi,’ dedim “nereye *park ettiğinizin farkında mısınız?*” (Cüceloğlu, 2021, s. 88).

“Sezen Aksu’nun “*Farkındayım*” adlı şarkısında şöyle dizeler var.” (Cüceloğlu, 2021, s. 223).

SONUÇ

Eserler ve yazılar üzerinden yapılan tarama inceleme değerlendirme çalışmaları sonunda çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır.

Bulunma durumu ekinin incelenen eserlerde ve yazılarda oldukça sık kullanıldığı, bir cümlede birden fazla kullanımının da bulunduğu tespit edilmiştir.

Bulunma durumu ekinin dilin canlılığı bağlamında ve kullanım sıklığına bağlı olarak sadece bulunma ifadesiyle kullanılmadığı farklı işlevlerde ve anlamlarda kullanıldığı görülmüştür.

Bulunma durumu eki yerde bulunma ifadesiyle tüm eserlerde ve yazılarda örneklenmiş ve sıkça kullanılmıştır. Yerde bulunmanın yanı sıra soyut veya somut nesnede bulunma ifadesiyle kullanıldığı da tespit edilmiştir. Cümlede yer tamlayıcısı görevinde olduğu görülmüştür.

Bulunma hâli ekinin oluş ve kılışın zamanını bildirme yönünden ismi fiile bağladığı görülmüş, örneklenmiş ve bu yolla eklendiği kelimeyi sözcük türü açısından zaman zarfı hâline getirdiği tespit edilmiştir. Zaman ifade etme işlevinde kullanım sıklığının doğrudan tarih vermek yerine, *bugünlerde, son zamanlarda, şimdilerde* gibi genel tarih ifadeleri verme üzerinde yoğunlaştığı, bu tür kullanımların kullanım sıklığının oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. Bulunma durumu ekinin, kelimenin türünü değiştirdiği ilk olarak bu örneklerde görülmüştür.

Bulunma durumu ekinin “içinde olma, içinde bulunma” ifade ettiği, belli bir nesnenin, zamanın, olayın üzerinde değil de içinde olma anlamı oluşturduğu görülmüştür. Bu kullanımın zaman zarfı oluşturma işlevinde de bazı örneklerde bulunduğu tespit edilmiştir. “Yılında” gibi örneklerde hem zaman zarfı oluşturma işlevi hem içinde bulunma ifadesi yer almaktadır. Bu örneklerde de zarf oluşturma açısından ekin tür değiştirdiğini görmek mümkündür.

Vasıta işlevi konusunda “sayede” örneği ön plana çıkmıştır. Ancak kullanım durumlarına bakıldığında kelimenin sadece “vasıtasıyla” anlamını vermediği, “yardımıyla, desteğiyle” gibi anlamlarda yoğunlaştığı görülmüştür. Kelimenin bazı örneklerde olumsuz anlam da kazandığı, “yüzünden” kelimesi yerine kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu işlevde de ekin kelimenin türünü değiştirdiği ve kelimenin bu şekilde kalıplaştığı görülmüştür.

Ekin alışkanlık ifade etme anlamıyla, sürekli ve düzenli olarak yapılan işleri ifade etmek için “günde, haftada, ayda” şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Ek bu örneklerde de tür değiştirerek kelimeyi zarf yapmıştır.

Ekin “neticede” gibi kullanımlarla sonuç bildirdiği “yüzde” gibi ifadelerle oran belirttiği ve özellikle “yüzde” kullanımının yaygın olduğu görülmüştür.

Bulunma durumu ekinin, yine doğrudan kelimeye eklenerek eklendiği kelimeyi sıfat yaptığı, kelimenin sıfat olarak kullanılmasını sağladığı görülmüştür.

Ekin, sıfat yapma konusunda “ki” ekiyle birleşerek kullanımının çok sayıda örneği olduğu görülmüştür. Bu durumda güncel kullanıma bakıldığında “+DAki” yapısının bir birleşik ek hâlini aldığı söylenebilmektedir.

Ekin, eş veya zıt anlamlı ikileme kurduğu görülmüş ve bu işlevde az sayıda örneğe rastlanmıştır.

Bulunma durumu eki alan kelimenin, bildirme ekini (-Dir) alarak veya almadan cümlenin yüklemi olduğu ve bu işlevde ekin sıkça kullanıldığı görülmüştür.

Bulunma durumu ekinin, *ortada kalmak*, *ayakta durmak*, *ayakta kalmak* gibi anlamca kaynaşmış birçok birleşik fiil kurduğu ve bu fiillerin kurulumunda görev aldığı tespit edilmiştir.

Bulunma durumu eki alan kelime özellikle *olmak* yardımcı fiili ile bir araya gelerek yardımcı fiille kurulan birleşik fiil oluşturmuştur. Bu kategoride “farkında olmak” birleşik fiilini kullanım sıklığı oldukça fazladır. Bu birleşik fiilden kaynaklı, “farkındalık” yapısı sosyal projelerde kullanımı ve bu bağlamda sosyal medyadaki yaygınlığıyla oldukça sık kullanılmaktadır.

Bulunma durumu eki -Dik sıfat-fiil eki, iyelik ekleri ve zamir n’si ile birleşerek zarf-fiil eki oluşturulmuştur. Eklendiği kelimeyi zarf-fiil hâline getirmiş ve birleşik ek oluşturmuştur. Ek zarf-fiil yapma işlevinde kullanılmıştır. Ekin bu şekilde kullanımı oldukça yaygındır.

Bulunma durumu ekinin “hak” kelimesine gelerek iyelik eki ve zamir n’si ile birlikte ilgi kurma anlamında “hakkında” kelimesini oluşturduğu görülmüştür. Hakkında kelimesinin oluşumunda bulunma hâli ekinin diğer eklerle birleşik ek oluşturduğu tespit edilmiştir. Kelimenin türünü de değiştirerek kelimeyi edata dönüştürmüştür. Bu kelimenin taranan eserlerde sıkça kullanıldığı görülmüştür.

Ekin sıklıkla kullanımı sonucu çeşitli kalıplaşmaların olduğu görülmüştür. Farklı işlevlerde kullanılan “aslında”, “noktada”, “şeklinde” gibi kelimelerde bulunma hâli ekinin kalıplaştığı görülmektedir. Kalıplaşma örneği olan bir başka kullanım “hâlükarda” kelimesinde bulunur.

Bu kelime hâlde kelimesiyle anlamca yakındır. “Herhâlde” kelimesine bakıldığında birleşik kelime olarak bir kalıplaşma görülür. “Herhâlde” kelimesi “olması muhtemel” anlamını alarak anlam değişmesine de uğramıştır. Cin ve perilerin adını zikretmemek için kalıplaşmış olarak kullanılan yapılardan biri olan “iyi saatte olsunlar” yapısının içinde de bulunma hâli ekinin olduğu görülmektedir. “Kaşla göz arasında” deyimini de ekin kalıplaştığı durumlara örnektir. Konuşulan konunun arasında farklı bir konudan bahsetmek için kullanılan, yaygınlığı konuşma dilinde daha fazla olan “bu arada” yapısı da ekin kalıp olarak kullanıldığı yapılar arasındadır. Son olarak Arapça’dan alıntı olan “elbet” kelimesine gelerek “elbette” kelimesiyle “mutlaka, kuşkusuz, şüphesiz ki” anlamlarında zarf oluşturmuş ve ek kalıplaşmıştır.

Temel alınan eserde anlam açısından veya işlevsel açıdan ekin on dört ayrı kullanımı verilmiştir (Korkmaz 2003, s. 289). Taranan eser ve yazılarda bu kullanımlardan dokuzuna örnek bulunmuş ve bu yöndeki kullanımlar verilmiştir. Bu kullanımların haricinde tarafımızca beş ayrı işlevde, farklı anlamlarda kullanım tespit edilmiş ve örneklendirilmiştir. Bu şekilde ekin güncel kullanım durumu gözler önüne serilmiştir.

Bulunma durumu ekinin işlevsel değişikliklere uğradığı tespit edilmiştir. Ekte meydana gelen anlamsal dalgalanmalar ekin birçok farklı kullanım içinde yer almasını sağlamıştır. Ekin kullanım sahası ve anlamsal yapısı o kadar genişlemiştir ki ekin sadece bulunma hâli eki anlam ve işlevi ile sınırlandırılmayacağı ortaya koyulmuştur.

Bulunma durumu ekinin çalışmada örnekleri verilen ve açıklamaları yapılan yerlerde, doğrudan fiilden isim-isimden fill türetme gibi değişimlere yol açmasa da, açıkça tür değiştirdiği görülmüştür. Bu değişimlerin önceki çalışmalarda olduğu gibi birkaç örnekle ve bir türle sınırlı kalmadığı ortaya çıkarılmıştır. Ekin türünü değiştirdiği kelimeyi genellikle zarf yaptığı, bazı örneklerde sıfat yaptığı, bir örnekte de edat yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca ekin birleşik fiiler kurduğu, deyimler oluşturduğu, kalıplaştığı, birleşik ekler oluşturduğu görülmüştür. Bu bağlamda, bütün bu işlevler göz önüne alındığında ekin, sadece çekim eki olarak değerlendirilmesinin yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bulunma durumu ekinin, yapım eki özelliğini tam olarak göstermese de, tür ve anlam değiştirdiği açıkça görülmektedir. Ekin tür değiştirdiği yerlerde, yukarıda zikredilen bir çalışmada verilen adıyla ya “dönüştürücü ek” ya da belki yeni bir tabirle “tür değiştirici ek” sınıfına alınması gerektiği, söz öbeği ve birleşik ek oluşturduğu yerlerde de öbek kurması ve birleşik ek oluşturması nedeniyle, yine bazı sınıflandırma çalışmalarında bir yönüyle verildiği gibi, çalışmamızda tespit edilen yeni örneklerin de “kurucu ek” olarak adlandırılabilceği düşünülmektedir. Dilin canlılığı bağlamında, kullanım durumlarına göre bulunma durumu ekinin işlev ve anlam çeşitliği

gösterdiği bu çalışmada tespit edilmiştir. Birçok ekin de bu çeşitliliği göstermekte olduğu düşünülmekte ve göstereceği öngörülmektedir. Bu bağlamda klasik ek sınıflandırmalarının, dilin canlılığı da göz önünde bulundurularak, yeniden değerlendirilmesi gerektiği de düşünülmektedir.

Kaynakça

Altaylı F. (2023). Türkiye'nin DNA'sı. <https://www.haberturk.com/yazarlar/fatih-altayli-1001/3560565-turkiye-nin-dna-si>, adresinden 2 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

Atabay N., Kutluk İ., Özel S.(1983). Sözcük Türleri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Banguoğlu, T. (2004). Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Başdaş, C. (2006, Eylül). Türkçede Üçüncü Grup Ara Ekler. I. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayında Sunulan Bildiri, Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Boz, E. (2013). Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi. Ankara: Gazi Kitabevi.

Cüceloğlu D. (2021). Var mısın?. İstanbul: Kronik Kitap.

Delice H. İ. (2014). Türkçenin Ekleri Yapı Açısından Nasıl Sınıflandırılmalıdır?. VIII. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildiri Kitabı. İstanbul.

Delice. H. İ. (2000). Türk Dilinde İşlevsel Ek Tasnifi Denemesi. Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 221-235.

Doğan E. (2022). Meğer Ben Covidmişim. <http://blogcuanne.com/2022/09/07/meger-ben-kovidmisim/>, adresinden 2 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

Ergin, M. (2004). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Gülsevin, G. Türkçede Eklerin Sınıflandırılması Üzerine. Türk Dilinde Eklerin Sınıflandırılması Sempozyumunda Sunulan Bildiri, Türk Dil Kurumu, Ankara.

Korkmaz, Z. (2003). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ortaylı İ. (2022). İnsan Geleceğini Nasıl Kurar. İstanbul: Kronik Kitap.

Tanpınar, A. H. (2021). Saatleri Ayarlama Enstitüsü (57. Baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.

Turan, Z. (2018). Türk Dilinin Eklerini Sınıflandırmanın Esasları. Türkbilig 35, 97-110.

Extended Abstract

The structure of the Turkish language consists of roots and affixes. The roots, in turn, are basically divided into noun roots and verb roots, depending on the situation. Suffixes also perform tasks such as deriving roots and making connections between them.

Although nouns can stand alone in the sentence structure, they are constantly connected with other elements. In some cases, these connections are made through meaning in a deep structure, but usually through affixes.

These suffixes are divided in Turkish into constructive suffixes and inflectional suffixes. Inflectional suffixes are also distinguished between noun and verb conjugation affixes.

The locative suffix, which is the subject of our study, also belongs to the noun inflectional suffixes. There are seven types of status suffixes that accompany the presence suffix. These are the ablative, genitive, accusative, dative, and equative suffixes.

The locative suffix, which is the subject of the study, is used not only for the meaning and function of being, but also for other meanings and functions. In the study, current works and articles were scanned and examples of locative suffixes were identified.

The examples found were classified and the final situation was determined in terms of meaning and function. After scanning, determining, and evaluating, the following conclusions were drawn: it was found that the locative suffix occurs quite frequently in more than one use in a sentence in the works and writings studied. It was found that the suffix case is used in different functions and meanings, not only in the context of the vividness of the language and depending on the frequency of use.

The suffix of the locative of be with the expression of be in place is used exemplarily and frequently in all works and writings. It was found that the suffix is used not only for being on the ground, but also for being in an abstract or concrete object.

It was found that the suffix in the present case connects the noun to the verb in terms of indicating the time of occurrence and incarnation, it was exemplified, and it was found that in this way it transforms the word to which it is attached into a time adverb in terms of the part of speech. It was found that the frequency of use in the function time expression is concentrated

on the indication of general date expressions such as today, recently, now, instead of directly indicating dates, and that the frequency of use of such usages is quite high.

It was found that the locative suffix is directly attached to a word and changes the nature of that word, making the word predominantly a case adverb and in some examples an adjective.

The frequency of use of this suffix, which occurs in words such as form, is in fact quite high. It has been shown that the locative suffix of “to be” expresses “in” and produces the meaning of “to be in a particular object, time, event” rather than “on”. It was noted that this usage is also found in some examples in the function of creating time envelopes.

Examples such as “in the year” include both the function of creating a time adverb and the expression “to be in time”. The example “by” has come to the fore in the function of “vehicle”. However, looking at the use cases, it is found that the word does not only mean “through”, but focuses on meanings such as “with her/his help, with her/his support”.

It was noted that in some examples the word is given a negative meaning and is used instead of the word “because of”. It was found that the suffix is used as “daily, weekly, monthly” to express the work performed continuously and regularly, with the meaning of expressing a habit.

It has been shown that there are many examples of the suffix being used together with the suffix “ki” in the formation of adjectives. In this case, it can be said that the structure “daki” has become a compound suffix, considering its current usage.

It has been shown that the word with the present suffix is the predicate of the sentence with or without the declarative suffix (-DIr), and the suffix is often used in this function.

In the underlying work, fourteen different uses of suffixes are given in terms of their meaning or functionality. Examples of nine of these usages were found in the works and writings studied, and the usages were given in that direction.

In addition to these uses, we identified and exemplified uses in five different functions and with different meanings. In this way, the current usage status of the adjunct becomes clear. It was found that the presence suffix has undergone functional changes.

The semantic variations of the affix have made it possible for the affix to occur in many different usages. The range of usage and the semantic structure of the affix have expanded to such an extent that it could be established that the affix cannot be restricted to the meaning and function of the suffix alone.

In Turkish, each suffix is suitable to be studied individually and to determine the use cases. It is believed that further research on the functional classification of affixes is important and necessary.